

Bogomil Obelić

Zagreb

PRIKAZ PROJEKTA “TRAINMONHER” EUROPSKE KOMISIJE

Valorizacija spomeničke baštine putem visokoškolskog obrazovanja i stručnog usavršavanja; socioekonomski utjecaj i prikaz nacionalnih i europskih politika na europske, mediteranske i zemlje u razvoju, te smjernica EU

UDK:

Rukopis primljen za tisak 28. 02. 2009.

Pregledni članak

Survey article

Projekt Europske komisije iz 6. okvirnog programa „TRAINMONHER“ (2006.-2008.) specifična je akcija za istraživanje i razvoj u okviru međunarodne suradnje, a uključivao je osam obrazovnih i znanstvenih institucija iz sedam zemalja (Španjolska, Francuska, Maroko, Argentina, Meksiko, Portugal i Hrvatska). Glavni cilj su mu bili unapređenje i jačanje usavršavanja zemalja partnera EU putem stvaranja multidisciplinarnih edukacijskih modula prilagođenih diplomskim i poslijediplomskim studentima, te profesionalcima koji se bave kulturnom baštinom. Radi omogućavanja učenja na daljinu navedenih ciljnih skupina, cijeli program je postavljen na platformu koja se nalazi na računalnom poslužitelju u Argentini. U okviru Projekta organizirane su tri radionice (u Maroku, Meksiku i Hrvatskoj) za studente iz tematike pokrivene edukacijskim modulima, uz *in situ* obilasku određenih arhitektonskih cjelina, popraćene objašnjenjima lokalnih stručnjaka iz područja povijesti, arhitekture i urbanizma. Hrvatski predstavnici iz Hrvatskog restauratorskog zavoda i Instituta „Ruđer Bošković“ ujedno su bili i glavni organizatori treće radionice, održane u Splitu.

Ključne riječi: 6. okvirni program Europske unije, Spomenička baština, Tehnike restauracije, Kulturni turizam, Učenje na daljinu (e-učenje)

UVOD

Konzervacija i valorizacija spomenika kulture aktivnosti su koje zahtijevaju interdisciplinarni pristup i znanje iz različitih područja prirodnih i humanističkih znanosti, kao što su fizika, kemija, biologija, arheologija, povijest, zemljopis, umjetnost, ekonomija, etika i dr.¹ Kvalitetno obrazovanje osoblja koje se bavi ovim poslovima ne dotiče samo čuvanje kulturne baštine, već uključuje i socio--ekonomski razvoj određene regije kroz tzv. kulturni turizam i njemu bliske aktivnosti, kao što su obrt, građevinarstvo i sl. Stoga su razumljive teškoće u implementaciji obrazovnih i specijalističkih programa u tom području, što naročito dolazi do izražaja u zemljama u razvoju.

Tijekom dvogodišnjeg razdoblja (15. prosinca 2006. – 14. prosinca 2008.) Europska komisija je financirala projekt INCO-CT-2006-518697 skraćenog naziva TRAINMONHER (*Training in Monumental Heritage*) kao jednu od tzv. specifičnih akcija potpore (*SSA – Specific Support Action*). To su instrumenti 6. i 7. okvirnog programa Europske komisije radi pripreme, podrške i olakšanja usvajanja i transfera tehnologije i rezultata istraživanja putem konferencija, seminara, diseminacijskih aktivnosti i ekspertnih grupa, a sve u cilju promocije međunarodne suradnje.

Konzorcij projekta TRAINMONHER uključivao je osam obrazovnih i znanstvenih institucija iz sedam zemalja. Glavni koordinator bio je sa sveučilišta Universitat Autònoma de Barcelona, dok je znanstveni tajnik Projekta bio suradnik Instituta „Ruđer Bošković“. Predstavnici ovih institucija radili su na stvaranju multidisciplinarnih edukacijskih modula iz područja restauracije i valorizacije kulturne baštine zemalja Europske Unije, Mediterana i Latinske Amerike, prilagođenih diplomskim i poslijediplomskim studentima, te profesionalcima koji se bave kulturnom baštinom kao dijelom svojega cjeloživotnog obrazovanja. Cijeli program je postavljen na računalnu platformu radi omogućavanja učenja na daljinu gore navedenih ciljnih skupina. Tijekom druge godine trajanja Projekta organizirane su tri radionice (u Maroku, Meksiku i u Hrvatskoj) na kojima su sudionici na Projektu i stručnjaci iz navedenih zemalja držali predavanja studentima iz tematike pokrivena edukacijskim modulima, a obilazak određenih arhitektonskih cjelina za vrijeme trajanja radionice iskorišten je za izradu praktičnih vježbi.

Partneri na projektu TRAINMONHER

Zemlja	Institucija	Odgovorne osobe
Španjolska	Universitat Autònoma de Barcelona, Bellaterra	José Luis Briansó, <i>koordinator</i>
Francuska	Université de Versailles Saint Quentin en Yvelines, Versailles	Marie Claire Pérucaud Isabelle Brianso
Maroko	Université Cadi Ayyad, Marrakech	Boumedienne Tanouti
Argentina	Universidad Nacional de Luján, Luján	Andrés Mage Silvia Martinelli

¹ University Postgraduate Curricula for Conservation Scientists: Proceedings of the International Seminar, Bologna, 26-27 November 1999, ICCROM, 2000 (ISBN: 92-9077-166-6).

Meksiko	Universidad Michoacana de San Nicolás de Hidalgo, Morelia	Elia Mercedes Alonso
Portugal	Instituto Nacional de Engenharia, Tecnologia e Inovação, Lisabon	Maria Ondina Figueiredo
Hrvatska	Hrvatski restauratorski zavod, Zagreb Institut Ruđer Bošković, Zagreb	Iskra Karniš Bogomil Obelić, <i>znanstveni tajnik</i>

CILJEVI PROJEKTA

Glavni cilj Projekta bili su promocija i jačanje visokoškolskog i stručnog usavršavanja u zemljama Latinske Amerike (Argentina, Meksiko), Mediterana (Maroko) i Hrvatske uz pomoć partnera iz Europske unije, poklanjajući posebnu pozornost arhitekturi, konstruktivnim materijalima i utjecaju okoliša na degradaciju spomenika. Ovi programi su uključivali tehnike identifikacije materijala i njegove degradacije, metode datiranja, intervencije i konzervacije nepokretne spomeničke baštine, kao i socioekonomski utjecaj valorizacije bogate kulturne baštine, posebno na turističku djelatnost (kulturni turizam), čime se doprinosi ekonomskom rastu i potiče zapošljavanje u pojedinim zemljama.

Sudionici inicijalnog (kick-off) sastanka projekta TRAINMONHER u veljači 2007., Univerzitat Autònoma de Barcelona (Španjolska)

Posebni ciljevi Projekta su bili:

- Usporedno proučavanje stanja visokoškolskog obrazovanja i stručnog usavršavanja o spomeničkoj baštini u zemljama sudionicama na Projektu radi procjene potreba i nedostataka u zemljama sudionicama;
- Usporedno proučavanje nacionalnih politika i legislative u tim zemljama, te smjernica Europske komisije koje se tiču spomeničke baštine i kulturnog turizma;

- Implementacija edukativnih i stručnih programa na području studija, valorizacije i promocije monumentalne baštine u zemljama u razvoju;
- Jačanje suradnje Europske unije sa zemljama Magreba i Latinske Amerike, te s Hrvatskom kao budućom članicom EU, na polju obrazovanja i znanstvenog istraživanja;
- Difuzija znanja putem didaktičkog materijala prilagođenog novim tehnologijama (učenje na daljinu, tzv. e-učenje).

PREGLED PROGRAMA RADA

Kao što je uobičajeno kod projekata koje financira Europska komisija, projekt TRAINMONHER je bio podijeljen u nekoliko radnih paketa (*work packages*), od kojih je svaki imao svoje posebne ciljeve (*objectives*), plan rada (*workplan*), ključne točke (*milestones*) i isporuke (*deliverables*).

Najvažniji zadatak radnog paketa koji se bavio općom organizacijom Projekta bila je organizacija inicijalnog sastanka (*kick-off meeting*) predstavnika partnera, na kojem su prikazani tehnički aspekti Projekta, definiran plan rada, te kalendar sastanaka i radionica-tečajeva tijekom dvogodišnjeg trajanja. U okviru narednog radnog paketa predstavnici svake od zemalja sudionica prikazali su stanje i potrebe u obrazovanju na temi monumentalne baštine, te bitne značajke nacionalnog zakonodavstva i smjernica Europske unije koje prate tu problematiku.

Sljedeći posao sastojao se u definiranju programa izobrazbe i odgovarajućih modula namijenjenih poslijediplomskom studiju, stručnom obrazovanju i profesionalcima u sektoru turizma i ekonomije koji se odnosi na spomeničku baštinu. Sav pisani materijal pripremljen je za razinu prve ciljne skupine (visokoškolsko obrazovanje), a odlučeno je da će se — po potrebi — predavanja na tečajevima prilagoditi auditoriju pojednostavljivanjem, odnosno skraćivanjem pripremljenog pisanog materijala. Za svaki od modula definirana su pojedina poglavlja i pojedini učesnici na Projektu koji će ta poglavlja napisati. Određeni su i koordinatori koji će brinuti o ujednačavanju pojedinih tekstova i pravodobnom dostavljanju priloga. Moduli su bili nadopunjeni praktičnim vježbama prilikom obilaska terena tijekom tri organizirana tečaja. Svi tekstovi napisani su na engleskom, francuskom i španjolskom jeziku.

Napravljeno je pet modula:

1. Nacionalne politike i smjernice EU – 7 priloga iz svake od pojedinih zemalja sudionica;
2. Pregled povijesti umjetnosti i arhitekture – 12 priloga koji uključuju megalitske konstrukcije, rimsku arhitekturu, islamski svijet, romaniku i gotiku, te pretkolumbijsku i kolonijalnu arhitekturu u Americi;
3. Materijali i tehnike karakterizacije – 18 priloga koji uključuju materijale (sedimentne, vulkanske i metamorfičke stijene, žbuku, keramiku, cigle i blato) i tehnike karakterizacije (difrakcija x-zraka, fluorescencija x-zrakama, optička, SEM i ICP masena spektroskopija, te tehnike datiranja);

4. Utjecaji okoliša i tehnike restauracije - 7 priloga koji uključuju razne zagađivače i njihov utjecaj na kamen i keramiku, te tehnike restauracije kamena i keramike;
5. Upravljanje i valorizacija – 5 priloga koji uključuju upravljanje (*management*) kulturnim projektima, međunarodne organizacije koje se brinu za kulturnu baštinu, kulturni turizam, te komunikaciju i kulturno posredovanje (*cultural mediation*);
6. Studije slučaja (*case studies*) – kapija Bab Agnaou u Marrakechu (Maroko), katedrala u Lujánu (Argentina), Peristil u Splitu (Hrvatska) i most Puente del diablo (Španjolska).

Bivša gradska vijećnica „Cabildo“ u Lujánu (Argentina), danas Kolonijalni i povijesni muzej, u kome je održan drugi sastanak Konzorcija na Projektu

Tekstovi napisani u okviru ovih modula poslužili su kao osnova za organizaciju tri radionice za studente, organizirane tijekom druge godine trajanja Projekta. Detalji oko organizacije razmotreni su na sljedećem sastanku suradnika Projekta, koji se održao 26. i 27. studenoga 2007. u gradu Lujánu, provincija Buenos Aires u Argentini, u organizaciji tamošnjeg Sveučilišta, koje je ujedno bilo zaduženo za izradu računalne platforme dostupne studentima zemalja u kojima će se održati tečajevi.

Prva radionica, u organizaciji sveučilišta Cadi Ayyad, održana je u Marrakechu (Maroko) od 14. do 18. travnja 2008. za 13 studenata stručnog studija „Keramika i staklo“ i 6 studenata magistarskog studija „Turizam i kulturna baština“, a na njemu su — osim predavača iz ekipe suradnika na Projektu — sudjelovali i profesori Prirodoslovnog i Filozofskog fakulteta iz Marrakecha. Predavanja su držana uglavnom na francuskom jeziku, a studentima su na raspolaganju bili tekstovi iz modula na francuskom s računalne platforme sveučilišta Cadi Ayyad, budući da je višejezična

platforma na argentinskom poslužitelju (serveru) bila još u izradi. Praktični dio se sastojao u obilasku određenih arhitektonskih cjelina važnih za Marrakech kao turistički grad (džamija Koutoubia iz 12. stoljeća, glavni gradski trg Jemaâ el-Fna, gradske zidine i kapija Bab Agnaou), uz stručno vodstvo lokalnih arhitekata i urbanista, nakon čega su studenti, podijeljeni u 4 grupe, radili na izvješćima koja su — među ostalim — obuhvaćala identifikaciju i opis važnih točaka tijekom obilaska, izradu karata i fotografija vezanih uz degradaciju i rehabilitaciju spomenika, te njihov značaj za turizam u gradu.

Predavači ispred zgrade sveučilišta Cadi Ayyad u Marrakechu, Maroko

Iduća radionica je održana od 9. do 13. lipnja 2008. u Moreliji, glavnom gradu savezne države Michoacán u Meksiku, u organizaciji tamošnjeg Fakulteta građevinarstva i arhitekture. Slušateljstvo se sastojalo od 21 studenta ovog fakulteta, a kao predavači bili su uključeni i lokalni profesori i stručnjaci za tamošnju kulturnu baštinu.

Otvaranje radionice u Moreliji (s lijeva na desno: dekan Građevinskog fakulteta, rektorica Sveučilišta, koordinator i znanstveni tajnik Projekta)

Predavači u Kulturnom centru Sveučilišta u Moreliji (Meksiko) gdje je u lipnju 2008. održana druga radionica za studente

nu. Predavanja su održana uglavnom na španjolskom jeziku, a uključivala su sve pripremljene module, osim onog o islamskoj arhitekturi. Za vrijeme trajanja radionice studentima su bili dostupni tekstovi s računalne platforme na poslužitelju iz Lujána u Argentini, čime su testirane mogućnosti učenja na daljinu putem najsuvremenije računalne tehnologije. Praktični dio se ostvario stručnim obilaskom nekoliko važnih arhitektonskih cjelina iz kolonijalnog doba u Moreliji i njejoj okolini: gradski akvedukt, sagrađen u vrijeme kolonijalne uprave, katedrala iz 18. stoljeća, rodna kuća José Marije Morelosa, borca za nezavisnost Meksika s početka 19. stoljeća, te bivši samostan Tiripetío i bazilika u Patzcuaru, iz 16. stoljeća. Kao i tijekom prethodne radionice, studenti su napravili izvješća s ovih stručnih izleta, a prošli su i test evaluacije znanja dobivenog tijekom tečaja.

RADIONICA U SPLITU

Već na inicijalnom sastanku u Barceloni odlučeno je da će se treća radionica održati u Splitu, gdje će biti predstavljen projekt konzervatorsko-restauratorskih radova na Peristilu Dioklecijanove palače, koji izvodi Restauratorski odjel HRZ-a iz Splita. Uvodna predavanja o Peristilu održana su već na radionicama u Maroku i Meksiku, a posebni tekst stavljen je na računalnu platformu u okviru studija slučaja „Peristil“.

Djelatnici Restauratorskog odjela iz Splita predložili su stručnjake koji će dopuniti predavanja partnera na projektu TRAINMONHER izlaganjima o kulturnim spomenicima Splita i okolice. To su bili: Goran Nikšić, pročelnik Službe za staru gradsku

Studenti Splitskog sveučilišta u radu na računalnoj platformi

jezgru grada Splita; Joško Belamarić, pročelnik Konzervatorskog odjela u Splitu; Katja Marasović i Ivana Šverko s Građevinsko-arhitektonskog fakulteta u Splitu, Sagita Mirjam Sunara s Odsjeka za konzervatorstvo-restauratorstvo Umjetničke akademije Sveučilišta u Splitu, a ujedno i vanjska suradnica Hrvatskog restauratorskog zavoda, te Radoslav Bužančić, pročelnik Konzervatorskog odjela u Trogiru. U pripremama oko organizacije radionice sudjelovale su suradnice HRZ-a iz Zagreba Mihaela Klarić, Andrea Šimunić i Janja Ferić-Balenović, te Zoraida Staničić Demori, pročelnica Službe za područne odjele HRZ u Splitu, zajedno sa znanstvenim tajnikom projekta TRAINMONHER B. Obelićem.

Konačan broj slušatelja radionice bio je 16, i to 12 studenata završnih godina Građevinsko-arhitektonskog fakulteta u Splitu i 4 studenta zadnje godine studija konzervacije i restauracije kamena. Predavanja su održana na engleskom jeziku, a

Sudionici Projekta na ruševinama antičke Salone

Studenti na Peristilu ispred zgrade Centra za regionalne aktivnosti Programa prioriternih akcija gdje su održana predavanja

Suradnici ispred kule Kamerlengo u Trogiru

ca. Na kraju radionice su pojedine grupe održale vrlo interesantne prezentacije, obradivši moguća turistička i urbanistička rješenja za neke od tih lokaliteta uz korištenje podataka iz literature i interneta, a dvije najuspješnije prezentacije su čak predložene za moguće buduće projekte Grada Splita. Nakon obilaska studenti su rješavali autoevaluacijske testove vezane uz održana predavanja.

studenti su pomoću svojih prijenosnih računala bili spojeni na računalnu platformu poslužitelja u Argentini kako bi mogli pratiti obrazovne module sastavljene od strane partnera na Projektu. Kao i kod prethodnih radionica, program je bio podijeljen u nekoliko tematskih cjelina koje su obuhvatile stilove u arhitekturi, kulturni turizam, materijale, utjecaje okoliša i zagađivače, te tehnike karakterizacije i datiranja. Posebna pozornost obraćena je povijesnoj jezgri grada Splita i restauratorskim radovima koji se u njoj izvode. I. Šverko je obradila temu kulturnog turizma u gradu Splitu s osvrtom na strana iskustva i iskustva ostalih gradova u Hrvatskoj. K. Marasović održala je predavanje o konzervatorsko-restauratorskim radovima na Peristilu u razdoblju od 1956. do 1961. godine, dok se S. Sunara usredotočila na radove koji su izvođeni od 2004. do danas, kao i na utjecaj okoliša i drugih čimbenika na kamen. J. Belamarić je u katedrali sv. Dujma, nekadašnjem mauzoleju cara Dioklecijana, održao predavanje o rimskoj arhitekturi i presjeku ostalih stilova u arhitekturi.

Po uzoru na uspješnu praksu na radionicama održanim u Marrakechu i Moreliji, uz stručno vodstvo G. Nikšića, organiziran je obilazak nekoliko lokaliteta unutar kompleksa Dioklecijanove palače. Studenti, podijeljeni u 4 grupe, obradili su tri turistička itinerera: 1. Riva — Peristil — Zlatna vrata, te podrumne Dioklecijanove palače; 2. Srednjovjekovni dio grada (Varoš) — Prokurative — Marmontova ulica; 3. Srebrna vrata — Hrvojeva ulica — tržnica.

Uz stručno vodstvo R. Bužančića, partneri na Projektu obišli su povijesnu jezgru Trogira, gdje su bili upoznati s restauriranjem kamena i spomeničke baštine, posebno na primjeru znamenite trogirске katedrale, a na povratku su posjetili lokalitet Salone.

ZAKLJUČAK

Zadnji sastanak suradnika na Projektu održan je od 17. do 21. studenoga 2009. u Segoviji (Španjolska). Na njemu su razmotreni rezultati rada na Projektu s naglaskom na evaluaciju tri radionice, organizirane u Maroku, Meksiku i Hrvatskoj, na dovršetku izrade interdisciplinarnih edukacijskih modula na tri jezika, te izradu konačnog izvješća za Europsku komisiju u Bruxellesu.

Posebna pozornost iskazana je promociji didaktičkog materijala, te prikazu aktivnosti na Projektu i njegovih rezultata široj stručnoj javnosti i lokalnim zajednicama. Na taj način širi se svijest o važnosti studija valorizacije i čuvanja spomenika kulture. Na samom početku rada otvorene su internetske stranice koje su redovito obnavljane (<http://www.trainmonher.uvsg.fr/>). Uz opće informacije o Projektu, na njima se nalaze bilteni (*newsletters*) svakog sastanka suradnika, a posebno radionica održanih tijekom protekle dvije godine, godišnja i konačna izvješća Projekta, prikaz nacionalnih politika koje se tiču spomenika kulture, te studij utjecaja kulturnog turizma na razvoj zapošljavanja, s posebnim naglaskom na stanje u zemljama sudionicama. Na stranicama se nalazi i baza podataka o edukacijskim programima s područja kulturne baštine u ustanovama visokog obrazovanja za svaku zemlju koja je sudjelovala u Projektu. Predavanja i stručni obilasci arhitektonskih cjelina snimani su kamerom i od petnaestak sati ukupno snimljenog materijala napravljena su na CD-ROM-u tri filma u trajanju od po dvadesetak minuta, u kojima je dan presjek aktivnosti tijekom svake od radionica. Računalna platforma sa svim edukacijskim modulima (<http://www.trainmonher.net>) dostupna je svim zainteresiranima uz prethodnu registraciju i dobivanje lozinke.

Predstavnici institucija učesnika na Projektu tijekom izrade završnog izvješća u Segoviji, Španjolska

TRAINMONHER (TRAINING in MONumental HERitage)

S u m m a r y

TRAINMONHER (TRAINING in MONumental HERitage) is a research and development, international co-operation Specific Support Action (SSA) within the 6th Framework Programme, financed by the European Union with participation of eight education and research institutions from 7 countries (Spain, France, Morocco, Argentina, Mexico, Portugal and Croatia). Its main objective is to promote and strengthen training offer of EU country partners by creation of multidisciplinary educational modules adapted to undergraduate and graduate students and professionals in the field of Cultural Heritage. In order to enable the e-learning of above target groups, the whole program has put on a platform placed on a computer server in Argentina. Within the project three courses (workshops) were organized in Morocco, Mexico and Croatia, where the *in situ* visits of specific architectonic complexes were arranged and presented by local specialists, historians, architects or town planners. The Croatian partners from the Croatian Conservation Institute and the Rudjer Bošković Institute were engaged in organization of the third course, held in Split.